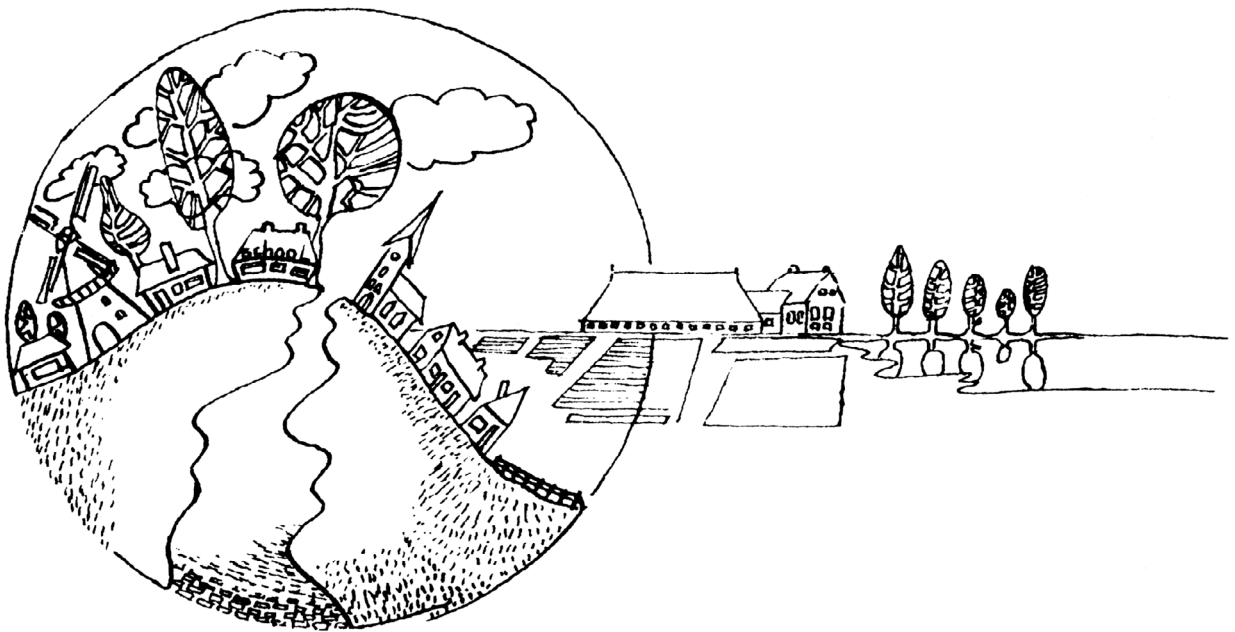

1 januari 2020

CONTACTBLAD

Voor Adorp, Sauwerd, Wetsinge e.o
via www.contactblad.info

Diana's Haarsstijl	2
Informatie Contactblad	2
Agenda activiteiten Adorp, Sauwerd, Wetsinge e.o.	3
Kerkdiensten	4
Ophalen oud papier	5
Vaste activiteiten	5
Informatie diverse organisaties en instellingen	6
Algemene telefoonnummers	6
Informatie huisarts	7
Mobiel servicepunt mobiliteitshulpmiddelen	8
Gemeentenieuws	8
Agenda Ubbegaheem	9
Film in Sauwerd	9
Het Taalhuis zoekt vrijwilligers	10
Jamsessies in Adorp	10
Steunpunt Adorp-Sauwerd-Wetsinge, thema- en inloopochtenden	11
Paddepoelsterbrug t'rug!	12
Groninger verhaal: n Biezondere koadar	13
Verslag openbaar schaduwfractieberaad Gemeentebelangen te Adorp	15
Mis het niet: toneelvereniging in Sauwerd, Adorp, Winsum en Delfzijl!	16
Fotografisch Geheugen 1826/1827: malaria in Adorp - Deel 2	17
AMADEUS de film over het leven van Mozart	22
Lezing door de Commissaris van de Koning	22
Seniorenfitness	23
UNICEF Nieuws	23

Uitgeven en verschijnen Contactblad

Het Contactblad wordt digitaal uitgegeven via 🌐 www.contactblad.info. Maandelijks verschijnen er twee edities, met uitzondering van juli en/of augustus waarin soms maar één editie per maand verschijnt. De verschijningsdata zijn op of rond de 1e en de 15e van de maand. Inzien en downloaden is gratis.

Aanleveren berichten/kopij en plaatsing

Kopij is de hele maand door aan te leveren. Echter om mee te kunnen in een editie sluit de inlevering op resp. de 10e en de 25e van een maand. Het in elkaar zetten van het blad kost nu eenmaal ook tijd. Kopij die later binnenkomt, gaat mee in de eerstvolgende editie.

Kopij is aan te leveren digitaal via:

✉ contactblad-asw@planet.nl

Plaatsing van kopij

Een ieder die kopij inlevert voor het Contactblad stemt ermee in dat dit openbaar wordt gemaakt in het Contactblad en/of via 🌐 www.contactblad.info. Aan het aanbieden van kopij kan geen automatisch recht van publicatie worden ontleend.

Overnemen van teksten uit het Contactblad/Auteursrecht

Een andere persoon of organisatie die - op wat voor wijze dan ook - een deel of delen van de teksten wil overnemen, vermenigvuldigen, dan wel openbaar maken, dient daartoe contact op te nemen met de betreffende auteur (persoon dan wel organisatie).

Diana's Haarstijl
Haarstylist en wenkbrauwspecialist aan huis

- * thuiskapster
- * overdag en 's avonds
- * mannen, vrouwen en kinderen
- * tot 10km rond Adorp
- * webshop met keurmerk
- * professionele kappersproducten
- * veel natuurlijke producten

bel 06-37331208
bestel op dianashaarstijl.nl

Agenda activiteiten Adorp, Sauwerd, Wetsinge e.o.

Activiteiten onder voorbehoud van niet gemelde wijzigingen.

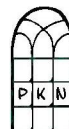
Meldingen voor deze agenda via ✉ contactblad-asw@planet.nl of twitter 🐦 @Contactblad

januari

4	14.00 u.	Jeugdfilm '100% Coco' in Ubbegaheem te Sauwerd - Ubbegaheem is open vanaf 13.30 u. (zie pagina 9)
6	10.00 u.	Steunpunt, themamorgen 'bijen', Artharpe te Adorp (zie pagina 11)
9	20.00 u.	Clubavond Kaartclub Adorp in 't Witte Hoes
11	21.00 u.	pUBBquiz in Ubbegaheem te Sauwerd (zie pagina 9)
13	10.00 u.	Steunpunt, inloopochtend in Artharpe te Adorp (zie pagina 11)
16	20.00 u.	Clubavond Kaartclub Adorp in 't Witte Hoes
20	10.00 u.	Steunpunt, themamorgen 'historie van de Sovjet Unie' - deel 1 - Ubbegaheem te Sauwerd (zie pagina 11)
24	20.00 u.	Vrij kaarten in 't Witte Hoes te Adorp; inschrijven vanaf 19.30 u.
26	16.00 u.	Jamsessie, 't Witte Hoes te Adorp, eerste uur voor jongeren (zie p. 10)
27	10.00 u.	Steunpunt, inloopochtend in Ubbegaheem te Sauwerd (zie pagina 11)
30	20.00 u.	Clubavond Kaartclub Adorp in 't Witte Hoes
31	20.00 u.	LAOMAS met blijspel 'Gedonder ien't dorp', Ubbegaheem te Sauwerd (zie pagina 16)

februari

1	20.00 u.	LAOMAS met blijspel 'Gedonder ien't dorp', Artharpe te Adorp (zie pagina 16)
3	10.00 u.	Steunpunt, themamorgen 'historie van de Sovjet Unie' - deel 2 - Artharpe in Adorp (zie pagina 11)
7	15.30 u.	Muziekvertelling Amadeus bij Nut 't Hoogeland (zie pagina 22)
7	20.00 u.	LAOMAS met blijspel 'Gedonder ien't dorp', De Hoogte te Winsum (zie pagina 16)
8	20.00 u.	LAOMAS met blijspel 'Gedonder ien't dorp', De Hoogte te Winsum (zie pagina 16)
10	19.30 u.	Lezing CdK R. Paas bij Nut 't Hoogeland (zie pagina 22)
13	20.00 u.	Clubavond Kaartclub Adorp in 't Witte Hoes
20	20.00 u.	Clubavond Kaartclub Adorp in 't Witte Hoes
21	20.15 u.	LAOMAS met blijspel 'Gedonder ien't dorp', De Molenbert in Delfzijl (zie pagina 16)
23	16.00 u.	Jamsessie, 't Witte Hoes te Adorp, eerste uur voor jongeren (zie p. 10)
28	20.00 u.	Vrij kaarten in 't Witte Hoes; inschrijven vanaf 19.30 uur

PROTESTANTSE GEMEENTE
adorp wetsinge sauwerd

Protestantse Gemeente Adorp Wetsinge Sauwerd:

5 jan.	9.30 u.	- ds. G.A. Segger	
12	11.00 u.	- ds. M.H. Langenburg	
19	9.30 u.	- ds. M. Roepers	Heilig Avondmaal
26	9.30 u.	- ds. A. van Lunteren	
2 feb.	9.30 u.	- mw. S. Dijkgraaf-Nijdam	Jeugddienst
9	11.00 u.	- ds. G.A. Segger	
16	9.30 u.	- ds. mw. C.S.A. Minnaard	
23	11.00 u.	- ds. H. Jansen	Heilig Avondmaal
1 mrt.	9.30 u.	- ds. M. van Heijningen	
8	9.30 u.	- 18+ club	
11	19.30 u.	- ds. H.J. Meijer	Biddag voor gewas en arbeid
15	9.30 u.	- mw. A. Mekes	

Zie ook adorp-wetsinge-sauwerd.protestantsekerk.net

Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt:

5 jan.	11.00 u.	- ds. T. Dijkema	
	14.30 u.	- ds. P.L. Voorberg	
12	9.30 u.	- ds. H. van Noort	's ochtends Heilig Avondmaal
	16.30 u.	- ds. C. Kanis	
19	9.30 u.	- ds. H. van Noort	
	14.15 u.	- ds. W. Jagersma	
26	9.30 u.	- ds. H. van Noort	
	14.15 u.	- dhr. M. van Heijningen	
2 feb.	9.30 u.	- ds. C.T. Basoski	
	19.00 u.	- ds. H. van Noort	Zangdienst
9	9.30 u.	- ds. H. van Noort	's ochtends Heilig Avondmaal
	14.15 u.	- ds. H. van Noort	
16	9.30 u.	- ds. H. van Noort	
	14.15 u.	- ds. L.G. Boonstra	
23	9.30 u.	- Leesdienst	
	14.15 u.	- Leesdienst	
1 mrt.	9.30 u.	- ds. G.O. Sander	
	14.15 u.	- ds. H. van Noort	
8	9.30 u.	- ds. G. Timmermans	's ochtends Heilig Avondmaal
	14.15 u.	- ds. H. van Noort	
11	19.30 u.	- ds. H. van Noort	Biddag
15	9.30 u.	- ds. H. van Noort	
	14.15 u.	- dhr. M. van Heijningen	

Voor kerkdiensten zie ook: www.gkvdehoeksteen.nl/

Ophalen oud papier

Onder voorbehoud van wijzigingen:

SIOS

De laatste vrijdag van de maand m.u.v. juli.

Vanaf 18.00 u.

Muziekvereniging Adorp

De eerste donderdag van de oneven maanden.

Vanaf 18.00 u.

MUZIEKVERENIGING ADORP

Vaste activiteiten

Iedere week (NB: wijzigingen voorbehouden, b.v. in vakantieperiode)

dagelijks	Kerk van Klein Wetsinge (zie pagina 20)
bij open winkel	Boekenpost in de Dorpswinkel te Sauwerd
maandag	Karatevereniging Za-kura, training voor iedereen vanaf 15 jaar, in Artharpe te Adorp 18.30-19.45 u.
dinsdag	Muziekvereniging Adorp, repetitie in Arharpe te Adorp 20.00-22.00 u.
puzzeltheek, 14.00-17.00 u. (info ☎ 050-3061743)
Ubbegaheem in Sauwerd (zie pagina 17)
Dansen St. 55+, in Artharpe te Adorp, 13.45-15.00 u.
Gymnastiek voor 55+ in Atharpe te Adorp, 18.45-19.45 u.
RaitdaipRunners Bootcamp-training 19.30-20.30 uur (april-juni / september-oktober)
Gymnastiek voor iedereen in Atharpe te Adorp, 19.45-20.45 u.
Inloopnaaiatelier in Sauwerd, Provincialeweg 10, 20.00-22.00 u.
woensdag	Volleybal Dames 1/2 en recreanten in Artharpe te Adorp
donderdag	Seniorenfitness (georganiseerd door St. 55+), Sporthal Oosterstraat te Sauwerd, 10.00-11.00 u.
Raitdaiprunners, training gevorderden 20.00-21.15 u.
Volleybal heren in Artharpe te Adorp
Inloopnaaiatelier in Sauwerd, Provincialeweg 10, 20.00-22.00 u.
vrijdag	Boekenpost Sauwerd zie pagina 20
Dorpstafel in Artharpe in Adorp, vanaf 17.30 u.
Dansles in Artharpe te Adorp, vanaf 30 september (zie pagina 18)
UNICEF	Plaatselijk vrijwilligster: Lies Eldring ☎ 050-3061016
🌐 www.unicef.nl voor informatie en producten
maandelijks	
1e maandag	Inleveren boeken voor Boekspot, Artharpe te Adorp 19.00-20.00 u. - maximaal 10 boeken p.p., Nederlandstalig, fictie (romans), in goede staat

Informatie diverse organisaties en instellingen

Buurt- en Thuiszorg / Dagopvang / Mantelzorg / Welzijn

Wegens de veranderingen in de zorg is het nu ondoenlijk om hier actuele informatie te geven. Neem contact op met uw huidige zorgaanbieder of het WMO-loket.

MJD: Mantelzorgondersteuning en Seniorenvoorlichting

✉ m.blom@mjd.nl

☎ 06 4887 4339

Algemene hulpdienst “DE HELPENDE HAND”

✉ helpendehandwinsum@hotmail.com

werkdagen 9.30 - 10.30 u.

☎ 0595 442925

St. Platform Gehandicaptenbeleid

✉ spg.winsum@gmail.com

werkdagen 18.30 - 20.00 u.

☎ 06 1331 7675

🌐 www.gehandicaptenplatform-spg.nl

Advies- en steunpunt huiselijk geweld

🌐 www.ash.groningen.nl / www.steunpunthuiselijkgeweld.nl

☎ 050 3180011

Buro Slachtofferhulp Groningen

☎ 050 3186266

Uitvaart-/begraffenisverenigingen

Bij overlijden contact opnemen met Monuta Groningen

☎ 050 5425962

Uitvaartvereniging Wetsinge-Sauwerd

Secretariaat: Stationsstraat 25 9771 AD Sauwerd

Ledenadministr.: mw. A. Nomden, Oosterstraat 4 9771 AS Sauwerd

☎ 050 3061728

Begraffenisvereniging “De Laatste Eer”, Adorp

☎ 050 3061225

Ledenadministr.: dhr. L.R.Kruijer, De Omloop 2 9774 PX Adorp

Algemene telefoonnummers

Sociale woningbouw Woningstichting Wierden en Borgen (Bedum) ☎ 050 4023750

Onderhoud (ma t/m vr 8.30-12.00 u.) 0800 0236622

Ubbegaheem b.g.g. 06 24 81 86 81 050 3061457

Artharpe b.g.g. 050 3061783 050 3061664

Gas en stroom nationaal storingsnummer 0800 9009

Openbare verlichting melden bij gemeente Winsum telefonisch of via <https://storing.moononline.nl/gemeentewinsum> 0595 447777

Waterbedrijf storingsnummer 050 3688688

Openbaar vervoer reisinformatie 0900 9292

Regiotaxi minimaal 1 uur van tevoren bellen 0900 0911

Regiopolitie 0900 8844

Alarmnummer 1 1 2

S.H. Riazi, huisarts Adorp, Sauwerd, Wetsinge ☎ **3061281**
Burchtweg 6, 9771 BB Sauwerd

🌐 **www.huisartsenpraktijksauwerd.nl**

Alarm 112

maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag 8.00-17.00 u.
woensdag 8.00-12.30 u.

Op woensdagmiddag is de praktijk gesloten.

De huisartsen in Winsum nemen dan voor ons waar.

Bij spoedgevallen op woensdagmiddag kunt u bellen met

☎ 0595 441300

Heeft u een dokter nodig buiten openingstijden?

Na 17.00 uur, in het weekend en op feestdagen kunt u bij spoed terecht bij de Centrale Doktersdienst Groningen

adres: **Van Swietenlaan 2b** 9728 NZ in Groningen

☎ 0900 9229

Uitdeelpost Apotheek Winsum locatie Burchtweg 6 in Sauwerd:

maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag 16.00-17.00 u.; woensdag gesloten

Magazijnuitleen hulpmiddelen:

Meeden 3e Winsum, ma-vr: 8.30-12.00 u. en 13.00-17.00 u.

Certe (bloedafname): elke dinsdag 9.00-10.00 u.

elke donderdag 8.00-8.30 (alleen eigen patiënten)

Spreekuur: op afspraak

Bij voorkeur bellen tussen 8.00-10.00 uur.
De assistent stelt u enkele vragen om de urgentie te kunnen bepalen, dit voor een goede spreekuur planning.

Per afspraak worden 10 minuten gereserveerd. Als u denkt meer tijd nodig te hebben, dit graag aangeven.

Visite aanvragen:

Bij voorkeur voor 10.00 u. bellen.

Spoedvisites:

kunnen de hele dag aangevraagd worden.

Weet u niet zeker of er sprake is van spoed? Overleg het dan met de assistent.

Telefonisch spreekuur:

Indien u telefonisch overleg wilt met de huisarts kunt u dit bij de assistent aanvragen. De dokter belt u tussen 10.00 en 11.00 u. terug.

De praktijkassistenten

Liesbeth van Heeringen, Hermien Tillema en Ellen Buisma maken voor u afspraken en u kunt bij hun terecht voor vragen, adviezen en informatie.

Op maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag kunt u tussen 14.00-15.00 uur op afspraak komen voor het **assistenten spreekuur**, graag even melden aan de balie.

Urine onderzoek:

Graag ochtend urine inleveren in een schoon potje met naam voor 10.00 uur. (Potjes **gratis** verkrijgbaar bij de assistent.)

Herhalingsrecepten:

Lege doosjes en flesjes met etiket (of alleen de etiketten) liefst gebundeld in "het kastje" zetten. U kunt uw herhaalrecept ook telefonisch, of via onze website doorgeven. Voor 10.00 uur gebracht of gebeld betekent twee werkdagen later ophalen bij de uitdeelpost tussen 16.00 en 17.00 u.

Uitslagen

Deze kunt u telefonisch opvragen bij de assistent. Uitslagen zijn in de meeste gevallen na 2-3 werkdagen bij ons bekend.

Wijzigingen van uw gegevens: (gezins)situatie, adres of verzekeringsgegevens graag z.s.m. doorgeven aan de assistent.

Fysiotherapie Sauwerd, Burchtweg 6, Sauwerd

050 3062064

INFORMATIE VIA WEBSITE, FACEBOOK EN NOORDERKRANT

Voor informatie over diensten, openingstijden, vergunningen, raadsvergaderingen etc. zie:

<https://hethogeland.nl>

<https://www.facebook.com/GemeenteHetHogeland>

<https://flippingbook.ndcmmediagroep.nl/nok/> of via <https://www.dekrantvantoen.nl>

ELEKTRONISCH GEMEENTEBLAD

Vanaf 1 januari 2014 is de gemeente wettelijk verplicht een elektronisch gemeenteblad uit te geven en daarin minimaal de algemeen verbindende voorschriften bekend te maken. U vindt het elektronisch gemeenteblad via <https://zoek.officielebekendmakingen.nl>.

Beschikt u niet over internet? Dan kunt de bekendmakingen in het gemeentehuis inzien.

BERICHTENBOX

Wilt u de aanslagen gemeentelijke belastingen niet meer op papier ontvangen, maar liever digitaal? Ga dan naar www.mijnoverheid.nl en activeer uw berichtenbox. Dit is uw persoonlijke brievenbus waarin u post van de gemeente voortaan digitaal kunt ontvangen. Ook post van andere overheidsinstanties en bijvoorbeeld pensioenfondsen kunt u hier ontvangen. Overzichtelijk, veilig en altijd beschikbaar. U logt in met uw eigen DigiD en kunt vervolgens aanvinken van welke organisaties u digitaal post wilt ontvangen. Is er post, dan ontvangt u een email dat er een bericht voor u klaar staat op MijnOverheid. Was u al aangesloten op de berichtenbox? Zet dan ook nog even een vinkje bij gemeente.

E-MAILSERVICE BEKENDMAKINGEN

'E-mailservice Bekendmakingen' is gebaseerd op een landelijk systeem. Dit is bijvoorbeeld handig voor burgers en bedrijven die qua locatie dicht bij een gemeentegrens liggen. Daarnaast kunt u van meerdere overheidslagen bekendmakingen ontvangen, dus niet alleen bekendmakingen van gemeenten, maar ook van provincies en waterschappen.

**Buurman, wat
bouwt u nou?**

Mobiel servicepunt mobiliteitshulpmiddelen

Iedereen kan voor kleine reparaties en onderhoud van mobiliteitshulpmiddelen terecht bij een mobiel servicepunt van RSR. De Mobiele Service Bus is te vinden in het centrum van het dorp Winsum tegevoerbij de bibliotheek op de dinsdag in de even weken van 13.30-16.00 u.

Op www.rsr.nl is de meest actuele informatie over de Mobiele Service Bus te vinden.

Dorpshuis Ubbegaheem / Burchtweg 4 / 9771 BB Sauwerd / 🌐 www.ubbegaheem.com

Agenda Ubbegaheem

4 januari	14.00 u.	Jeugdfilm 100% Coco - Ubbegaheem open vanaf 13.30 u.
11 januari	21.00 u.	pUBBquiz

Film in Sauwerd

De Culturele Commissie Adorp/Sauwerd/Wetsinge organiseert in samenwerking met dorpshuis Ubbegaheem filmvoorstellingen.

De feestdagen zijn dan voorbij, maar de vakantie nog niet!
Op zaterdag 4 januari 2020 draaien we....

De 13-jarige Coco is gek op mode en draagt haar eigen excentrieke stijl. Ze droomt ervan een beroemd stijlicoon te worden. Maar als ze op de eerste schooldag door haar kleding uitgemaakt wordt voor Coco de Clown besluit ze haar vintage jurkjes, panterlaarzen en streepjessokken thuis te laten en als 'grijze muis' door het schoolleven te gaan.

Anoniem houdt ze een modevlog bij als de 'Style Tiger', wat een grote hit wordt. Zou ze dan toch een beroemd stijlicoon worden? En zou Bruno, die eigenzinnige jongen van school, haar dan eindelijk zien staan?

Romantiek, verliefdheid, mode en Parijs, wat wil je nog meer in de brugklas!

Kijkwijzer: alle leeftijden, maar vooral 11 tot 16 jaar

Ubbegaheem is open om 13.30 u. De film begint om 14.00 uur. Na de voorstelling is de bar open voor een patatje of zo.

Toegang voor een vakantieprijsje: € 2,-.

Contant betalen bij de ingang van de zaal.

Het Taalhuis zoekt vrijwilligers

Goede beheersing van taal is voor iedereen belangrijk. Als je laaggeletterd bent heb je moeite met lezen en/of schrijven. Laaggeletterden ervaren vaak problemen, omdat ze bijvoorbeeld moeite hebben met het invullen van formulieren of het begrijpen van informatie van de school van hun kinderen. Met het Taalhuis willen we de laaggeletterdheid in het Hogeland verminderen.

Voor het bieden van de juiste taalondersteuning zoekt Taalhuis het Hogeland enthousiaste vrijwilligers. Taalvrijwilligers gaan één op één of in groepsverband ondersteuning bieden bij het beter leren lezen, schrijven en/of spreken van de Nederlandse taal.

Ben jij:

- Vriendelijk en geduldig
- Heb je hart voor taal
- Vind je het leuk om mensen te ondersteunen bij taal
- Ben je minimaal 2 uur per week beschikbaar
- Ben je per email, app en/of telefoon goed bereikbaar
- Beschik je over minimaal MBO 3 niveau

Vind je het belangrijk dat iedereen kan meedoen in de maatschappij? Als taalvrijwilliger kan je hier een belangrijke bijdrage aan leveren.

Wil je meer informatie over het Taalhuis kijk dan op www.taalhuis.nl. Ben je geïnteresseerd in de functie van taalvrijwilliger, dan kun je contact opnemen met Jantine Meijer (coördinator vrijwilligers) bereikbaar via ✉ j.meijer@mjd.nl.

Jamsessies in Adorp

De Culturele Commissie Adorp organiseert tijdens het winterseizoen die weer plaatsvinden in 't Witte Hoes in Adorp. De eerstvolgende jamsessies in 2020 zijn op zondagen 26 januari en 23 februari. De jamsessies beginnen om 16.00 uur, de toegang is gratis. Van 16.00 tot 17.00 uur is het voor de jongeren, daarna voor iedereen!

De jamsessies van de Culturele Commissie Adorp zijn intussen in de regio en zelfs ver daar buiten een begrip geworden. In de loop der jaren wisten steeds meer muzikanten de weg naar deze happenings te vinden om gezellig mee te komen jammen. Lou Leeuw (basgitaar en zang) is iedere sessie als vaste muzikant aanwezig, de samenstelling van de rest van de band verschilt per keer.

Tijdens iedere sessie is er voldoende gelegenheid om alleen, of met een aantal muzikanten, nummers (mee) te spelen. Ook is het mogelijk om als complete band een aantal nummers ten gehore te brengen. Apparatuur en instrumenten zijn aanwezig. Alleen blaasinstrumenten moeten zelf meegenomen worden.

Steunpunt Adorp-Sauwerd-Wetsinge

Het Steunpunt: een plek in de dorpshuizen in Adorp en Sauwerd, waar u bij de inloop-ochtenden welkom bent voor een kopje koffie/thee en/of informatie, diensten, hulp en ondersteuning.

Onze vrijwilligers zijn dan ook aanwezig om u te helpen bij problemen mét en vragen óver uw tablet, laptop of computer, I-Pad of telefoon.

Voor onze activiteiten hoeft u geen lid te zijn van de Stichting 55+ASW.

De ochtenden zijn op de maandagen van 10.00-12.00 u.

6 januari: themamorgen over bijen, bloemen en gezondheid, Artharpe Adorp

Einstein heeft eens geschreven: Als de laatste bij is verdwenen, heeft de mens nog zeven jaar te leven op deze aarde, zo belangrijk zijn bijen voor de mens en ons voedsel.

Wist u dat 1 kilo bloemkoolzaad tweeduizend euro kost. Als er geen bijen zijn om te bestuiven, eten wij nooit geen bloemkool meer. Evenals b.v. aardbeien of alle koolsoorten. Maar ook een tak van een orchidee heeft bijen nodig.

Wist u dat er al meer dan 50 jaar Koninginnen worden geteeld op Schiermonnikoog en dat in Japan kinderen bloemen moeten bestuiven omdat er niet genoeg bijen meer zijn?

Ben Trip uit Vries vertelt ons a.h.v. dia's alles over bijen, bloemen en gezondheid. Maar ook wat nou goede honing is en welke verschillende soorten honing er zijn.

13 januari: Inloopochtend in Artharpe Adorp

Heeft u vragen, zijn er dingen waar u mee zit of wilt u gewoon een praatje maken. U kunt bij ons terecht. De koffie/thee staat klaar. De vrijwilligers van de Digitale Hoek zijn ook aanwezig om u te helpen met vragen over laptop, computer, tablet, i-Pad of telefoon.

20 januari: themamorgen historie Sovjet Unie (deel 1), Ubbegaheem Sauwerd

De Sovjet-Unie: één van de meest machtige landen. De gebeurtenissen in dit land hebben een grote invloed gehad op de loop van de geschiedenis.

Anna Kuipers-Orlova uit Sauwerd houdt 2 lezingen over de historie van de Sovjet Unie. Op 20 januari 2020 in Sauwerd over de Oktoberrevolutie, het Stalin regime, de Tweede Wereldoorlog en het begin van de Koude Oorlog.

Op 3 februari 2020 in Adorp over De Koude Oorlog periode 1946 -1991 en de Perestrojka.

Tijdens de lezing deelt Anna niet alleen geschiedkundige feiten, maar ook haar eigen ervaringen. Anna is in de Oekraïense republiek van de Sovjet Unie geboren en opgegroeid. Deze 'uit het leven gegrepen' verhalen zijn waardevol voor een goed begrip over deze periode.

27 januari: Inloopochtend in Ubbegaheem, Sauwerd

Heeft u vragen, zijn er dingen waar u mee zit of wilt u gewoon een praatje maken. U kunt bij ons terecht. De koffie/thee staat klaar. De vrijwilligers van de Digitale Hoek zijn ook aanwezig om u te helpen met vragen over laptop, computer, tablet, i-Pad of telefoon.

3 februari: themamorgen historie Sovjet Unie (deel 2), Artharpe Adorp

Zie de tekst bij de themamorgen van 20 januari.

Steunpunt inlichtingen en informatie:

Piet Drijfhout	☎ 050 3061960
Dirk Balk	3061663
Trijntje Kruijer	3061318
Margriet Kuipers	3061662

Paddepoelsterbrug t'rug!

Hallo inwoners van Sauwerd, Adorp en omstreken,

Wilt u ook dat de Paddepoelsterbrug terugkomt en wilt u op de hoogte gehouden worden?

Mailt u dan naar [✉ brugterug@gmail.com](mailto:brugterug@gmail.com)

Facebook: Paddepoelsterbrug t'rug

n Biezundere koadar

n verhoal ien t Grunnegs deur Bé Kuipers

Òl man mos ien t leste toch noar t bejoardentehoes. Vraauw was n poar joar leden oet tied kommen en hai haar hom nog schier redden kind. Mor leste tied begon e te sukkeln en wol t nait zo best meer.

Doarom haren kiender mit nkander onnaaierd dat hai mos mor noar t verzörgenstehoes. Duurde nog wel n zetje veur der plak was en dat ales regeld was en zo was t den hoast zo wied dat e verhoezen zol.

Mor der was ain probleem, doar ol man aigeln nooit over proat haar: Zien kat mog nait mit ien t tehoes. Dat wazzen de hoesregels: gain hoesdaaier op koamer! Mor zien kat, n mooie rood-streeppe koadar, was zo onderdail van t bestoan van de man, dat e der aigeln nooit bie stilstoan haar wat ter mit kat gebeuren mos en der ook nooit over begund was.

Kat ging ja mit hom mit! Wat mos hai nou zunder kat en wat mos kat zunder hom... Kiender konden kat ook nait overnemen, as ze dat aal wollen. Ain haar last van kadde-allergie, aander zien vraauw was vuurbaang veur katten, nog weer n aander was ainspaanjer en overdag van hoes...

Buren wollen der ook nait aan, van zai haren niks op mit katten. Òl man zat ter allernoast mit ien zien moag. Kat kon nait mit en der was gain aander tehoes veur zien kat. Zien haile leven haar e daaier om hom tou had. Kat was nog zien ainegste oaventuur. Din mos e mor noar t asiel as t nait hoger of leger wol, mor hai mos der nait aan denken...

n Week veur t verhoezen was kat ienains vot. Hou òl man ook raip en woar e ook zöcht, naargens gain kat te heuren of te zain. Meschain was e beziedkropen ien n verhoesdeus, dochde e nog even. Mor nee heur, kat was vot en bleef vot. t Verhoezen was der op zeker mement en ien ale drokte en verbadereerdheid was kat aan zien aandacht ontkommen.

t Was ook nait niks veur zo'n olle man, verhoezen noar mainste kaans zien leste woonstee. Mor dou e goud en wel ien zien koamer zat en boudel wat op stee was, kwam t hom weer ien t zin. Kat was ja vot! Hai was der wat van oetstuur, mor ain van kiender onnaaierde dat t meschain zo wezen mos.

En hai was zo ook ja mooi van zien probleem òf. Kat het t meschain wel waiten en is zulf vot-goan. Boetendes was kat ook aal vieftien joar en din binnen ze ja aal old. Hai pebaaierde hom der mit te troosten, mor t zat hom nait lekker. Ien t begun ien t tehoes haar e der wel wat last van. Mor ales slit en wordt op n duur vergeten.

Boetendes begunde òl man meer as gewoon boudel te vergeten en haar t nooit meer over zien kat. Kiender vergaten kat ook. Der wer ien t begun nog aal noar zöcht mor der is nooit weer wat heurd of weerom vonden. Hai zol wel dood wezen, van hai was ook aal hail old. Noa n joar of wat ien t tehoes wer òl man aal minder en op n duur kwam e te overliden. n Dag of wat leden is e begroaven.

Begroafenisondernemer Van Dieken het lest n vremde begroafenis mitmoakt. Hai is aans nait zo sproaksoam over zien vak, mor dit verhoal mos e toch kwiet.

"Zoas gewoonlek ree ik, veur dat stoet op begroafploats aankommen zol, even veuroet om te kieken of t apmoal ien odder was. En dou ik bie t hek aankwam zat doar n dikke rooie koadar.

Eerst gaaf ik ter gain aandacht aan, der zit ja wel voaker aargens n kat. Mor achteròf wait ik persies dat e doar zat. Dou ik oetstapte om t hek open te zetten, ging kat ien t èn en gaaf kopkes tegen mien bainen en haar aingoal steert omhoog."

Van Dieken is der nog wat verbiesterd van. Veur ain dij veul begroafenizzen dut, is der wel ais wat biezunders bie netuurlek. En hai was ook wel wat wènd. En zo roar von e t ien t begun ook nait. Mor achteròf was dit toch hail biezunder.

"Dou stoet bie t hek stoppte en droagers kist op droagboar legden, laip kat ter aal bie rond mit steert omhoog en gaaf elkenain kopkes. Hai snorde der over en dat heur je toch nait gaauw van n kat, dij gewoon ien boeten lopt."

Van Dieken haar dij koader doar nog nooit op of bie t kerkhof zain. Toch vil hom dizze koader op, van hai het zulf n rooie lapkeskat.

"Dou droagers mit boar en kist ien richten van t nije graf lopen gingen, laip kat ze aal veuroet. Hai wis persies woar ze hèn mozzen en bie t open graf ging e trankiel zitten te wachten op wat ter gebeuren zol.

Ien tied legden droagers kist op t graf en zollen domie en nog wat aander sprekers t woord voeren. Mor zai konden kop ter zeker nait best bie holden van kat ging op zien dooie gemak boven op kist mit gat ien bloumen zitten en begunde weer te snorren as n mesientje. Je konden t op n òfstand heuren..."

t Gaaf nog even hail wat konsternoatsie, van dou kist omdeel sakte, wol kat ter nait òf goan. Begroafenisondernemer mos hom ien aarms kriegen, aans was kat mit noar ondern sakt. Hai was noatuurlek vanzulf wel oet t graf sprongen, mor t is toch n roar gezicht as kat mit omdeel sakt.

Noatied het e hom weer lopen loaten en dou mensen weerom gingen noar hoes tou, bleef kat gewoon bie t graf. Hai ging tevreden zitten en slikte hom hier en doar nog wat en ging dou ien n rond bultje liggen te sloopen.

Noatied het begroafenisondernemer van Dieken dij rooie koader nooit weer op t kerkhof zain, hou e hom ook zöcht het en roupen doan het. Ook aander mensen hebben hom nooit weer zain, al mainen gonnent dat ze snachts bie licht moan wel ais jammern en jaauwsteren heuren op t kerkhof.

Dit is t leste verhaal dij ik schrief veur t Contactblad. Per januoari 2020 stop ik ter mit. Ik heb den roem tien joar ale moanden n verhaal schreven. De eerste joaren mit oetzundern van vekaanziemoanden, dou t Contactblad nait verscheen.

Ien mien verzoamelbestand op computer zai ik dat ter roem 110 verhalen stoan. Ik vien dat genog. Ik ben nait oetschreven, mor zuik nou wat aans. Veul meer wait ik doarvan op t mement nog nait.

Ik wil ale lezers bedanken veur heur aandacht en benoam veur ale mooie reaksies op dij verhalen. n Schriever wil geern lezen worden en daarom waren zukke reaksies hail weerdevol veur mie. Ik heb zodounde t aaltied mit hail veul plezaaier doan.

Ook bedank ik ainegste redacteur van t Contactblad, Reina de Lange. Zai het ien t begun mie wat aanwies geven over lengte van de verhalen en opmoak der van, mor ze het nooit n verhaal waaigerd. t Ging aaltied ien goud overleg. Dat is ook wat weerd.

Wieder wins ik joe apmoal t alerbeste tou en veul zegen ien t nij-joar.

Verslag openbaar schaduwfractiebestuur Gemeentebelangen te Adorp

Op maandag 2 december 2019 hield GB Het Hogeland haar openbaar schaduwfractiebestuur in dorps huis Artharpe. Dorpsbelangen Adorp was uitgenodigd om kennis te maken en te praten over welke lopende en toekomstige zaken belangrijk zijn voor Adorp en omgeving.

Er waren raadsleden, een wethouder en andere leden van de partij. Belangstellenden en insprekers waren welkom. Op de bijeenkomst waren ± 40 aanwezigen, waarvan ongeveer 15 Adorpers. Het was mooi dat er 25 personen van elders uit de gemeente Het Hogeland waren.

Voor de pauze stond de problematiek in Adorp op de agenda:

1. Veiligheid N361
2. Afsluiting Molenweg-noord
3. Molen Aeolus
4. Fietsroute plus
5. Nieuwbouw op het oude voetbalveld

Chiel van Veen hield na de opening door Jaap Nienhuis en een inleidend gesprekje door de voorzitter van Dorpsbelangen een fel betoog over de onoverzichtelijke situatie bij de zebra voor het Witte Hoes. Hij was dezelfde dag in botsing geweest met een fietser waardoor die van zijn fiets viel en bijna met zijn hoofd tegen het Witte Hoes beland was. Hij was blij dat hij botste en niet een van zijn kinderen. Hij las voor vanwege de emoties. Hij verwoordde de gebeurtenissen van de afgelopen tijd, het standpunt van de werkgroep 'veilig oversteken' en de gevoerde gesprekken met de provincie, duidelijk.

Vooraf tijdens de maandenlange reconstructie van de N361 was de situatie erg onoverzichtelijk. De veiligheid is er met shared-space minder op geworden. De Provincie is doof voor betrokken inwoners en de rechter beroept zich op een soort stageverslag van de Grondmij (Sweko). Formeel klopt alles en de opmerkingen uit het zijn niet deskundig en niet onafhankelijk.

De Provincie vindt dat oogcontact voorrang moet afdwingen (leerproces). Oogcontact met een haastige achterop komende fietser is moeilijk. De Provincie had ook gedacht dat het Fietspad-plus al gerealiseerd zou zijn. Vertraging.

Adorp is in ieder geval een voorbeeld hoe het volgend jaar in Sauwerd niet moet.

J S van Dorpsbelangen licht de stand van zaken rond afsluiting Molenweg-noord toe. Een oud-bestuursrechter in de zaal geeft dorpsbelangen weinig kans in haar beroep tegen de gerechtelijke uitspraak, omdat de Provincie het verslag van de Grondmij. (Sweko) gevolgd heeft. De vereniging kan zo'n duur onafhankelijk rapport niet laten opstellen. De gemeente zou misschien een onafhankelijk rapport achteraf kunnen laten opstellen. Dit zou kunnen onder druk van politieke partijen in de raadsfractie.

Nu de weg in Adorp bijna klaar is, ontbreekt de straatverlichting nog. Niemand voelt zich hiervoor verantwoordelijk. Het is te onveilig en onoverzichtelijk om in het donker over te steken. Sommige bejaarden durven de weg niet over te steken om 's avonds in het koor in de kerk te repeteren.

Nieuwbouw 't Stee op het voormalige voetbalveld kan ontwikkeld worden. Dorpsbelangen heeft samen met Kuub een plan opgesteld. Molenweg-noord zou een prima als ontsluitings- en bouwverkeerweg dienst kunnen doen. Het is een inbouwproject, geen uitbreidingsproject, dus zou de ontwikkeling van 't Stee snel moeten kunnen.

De toestand van de molen Aeolus wordt besproken. De molen zou het visitekaartje van de gemeente het Hogeland kunnen zijn in plaats van de doodskisten langs de Eemshavenweg. De kosten voor restauratie gaan 3 a 4 ton bedragen.

Een opmerking uit de zaal: Je kunt niet alles bewaren en er moet wel draagvlak zijn.

Is een tunnel onder de N361 niet een beter idee dan de molen restaureren, oppert iemand uit het publiek.

Mis het niet: toneelvereniging in Sauwerd, Adorp, Winsum en Delfzijl!

De voorbereidingen voor de optredens van toneelvereniging LAOMAS zijn in volle gang. Nog een kleine 8 weken te gaan en dan gaat het weer los.

De primeur is voor Sauwerd. Op vrijdag 31 januari 2020 voert LAOMAS in dorpshuis Ubbegaheem het blijspel in drie bedrijven op: Gedonder ien't dorp.

De originele titel van het stuk is 'n Hond met veren. De schrijver van dit toneelstuk in drie bedrijven is Bernd Gombold en het is vertaald door Ben ten Velde.

Nog dat zelfde weekend, zaterdag 1 februari, speelt LAOMAS in dorpshuis Artharpe in Adorp.

Voor kaartverkoop zie www.laomas.nl.

Een weekend later, op vrijdag 7 en zaterdag 8 februari, staat LAOMAS twee avonden achtereen op het podium van zalencentrum de Hoogte in Winsum.

De kaarten voor deze avonden zijn vanaf 10 december te koop bij Sporthuis Winsum. Of via de Hoogte 0595442846 of info@dehoogte.nl (en 1 euro extra).

De kaarten kosten € 8,50 euro per stuk.

De voorstellingen beginnen om 20 uur.

LAOMAS sluit de reeks met optredens af in theater de Molenberg te Delfzijl en wel op vrijdag 21 februari. Dit optreden begint om 20.15 uur en kaarten zijn verkrijgbaar via de Molenberg.

De spelers van LAOMAS hopen ook dit jaar weer veel mensen een plezierige avond te bezorgen, een avondje lekker uit!

Fotografisch Geheugen

1826/1827: De Groninger ziekte, malaria in Adorp - Deel 2

Het is vrij onbekend dat malaria eeuwenlang in ons land een algemeen voorkomende ziekte was totdat er medicijnen ontwikkeld werden om de veroorzakers te bestrijden. Zo kwam ook in het gebied van de voormalige gemeente Adorp malaria voor. Een enkele keer ontwikkelde deze ziekte zich tot een hevige epidemie, zoals in de jaren 1826/1827.

Hieronder is het tweede deel te lezen van het verhaal dat ik hierover in 2011 gepubliceerd heb in het provinciaal historisch tijdschrift *Stad en Lande* (Jaargang 20, 2011 nr. 2, pp 3-9). Deel 1 stond in het *Contactblad* van 1 december.

Reina de Lange

De Groninger ziekte in Adorp (vervolg)

De slachtoffers in de stad Groningen

In de zomer van 1826 doen zich in de stad Groningen opvallend veel ziektegevallen voor die qua symptomen duiden op malaria. Maar die benaming werd toen niet gebruikt. Men sprak van de “heerschende” of “epidemische” ziekte. De zomerperiode valt bovendien binnen de incubatietijd, mede gezien de gunstige omstandigheden voor de malariamug in het voorgaande najaar. Wat de stad betreft is er tijdens de epidemie veel gedocumenteerd over de symptomen, het voorkomen en de behandeling en/of opvang van de zieken. Dat geeft enerzijds een beeld van het menselijke drama van de zieken zelf¹ en anderzijds de onmacht van medici en apothekers² om hier iets tegen te doen. De genezende effecten van kininepreparaten bijvoorbeeld, waren toen al wel bekend. Maar er valt weinig uit te richten wanneer de grondstoffen om voor de zieken voldoende medicijnen te maken verre van toereikend zijn. Bovendien werden ook apothekers en artsen door de koortsen gevelld, waardoor zij hun werk niet konden doen zoals ze gewend waren. De epidemie kost zo’n 10% van de stadsbevolking het leven. Als de oorzaak niet direct de malaria was, dan wel bijkomende complicaties of bevattelijkheid voor andere ziekten wegens algehele verzwakking.

Tot hier toe is de aandacht gericht geweest op ‘crime scene’ stad Groningen, want daarover is in de loop der jaren al veel gepubliceerd. Voor de afwisseling wordt daarom nu de blik gericht op de noordelijk gelegen gemeente Adorp. Ook daar hebben de stormvloeden van februari 1825 zout water het land in gebracht. Het zuidelijk deel van deze gemeente had zelfs last van dezelfde doorbraak als waar de stad door getroffen was. Maar in tegenstelling tot dramatische bevolkingsafname in de stad Groningen in 1826 groeit de Adorper bevolking datzelfde jaar met 0,5 %.

De stormvloeden in de gemeente Adorp

De stormvloeden van februari 1825 hebben ook in de gemeente Adorp, waarvan de westgrens gevormd wordt door het Reitdiep, zeewater het land doen binnenkomen. Ten eerste had deze gemeente aan de zuidkant te maken met de doorbraak vlak boven de stad Groningen bij Blauw Borgje. Deze doorbraak vond namelijk plaats in De Paddepoel, een gebied dat evenals een deel van de gemeente Adorp onder het dijkrecht van Wierum viel.³ Daarnaast is in de gemeente zelf door de hoge waterstand zeewater over de dijk gekomen en werd één dijkgat weggespoeld en een ander zwaar beschadigd. Hoewel de schade aan de dijkgangen snel hersteld kon worden, is hierdoor toch een hoeveelheid zout water binnengekomen. In totaal heeft zo’n 30 ha land onder water gestaan. Als schadepost wordt alleen de 12 ha ingezaaid bouwland opgegeven.

1 Baron, W., Het belang en de welvaart van alle ingezetenen: gezondheidszorg in de stad Groningen 1800-1870

2 Schade, H.J.M., *Malaria in Noord-Nederland*

3 Dit gebied wordt onderscheiden in de Hoge Paddepoel en de Lage Paddepoel. De Hoge Paddepoel valt onder Wierum, gemeente Adorp; de Lage Paddepoel ligt aan de stadszijde van het gebied.

Ook bij een inmiddels verdwenen dijkgat tussen Heksum en Wierumerschouw is in 1825 zeewater het land binnengekomen.

Het grasland in de gemeente heeft blijkbaar niet al te veel geleden gehad, want hier kon ook vee opgevangen worden afkomstig uit de omgeving van Heveskes en Oterdum, gebieden die bij de februaristormvloed nog meer door binnenkomend zeewater getroffen waren. Wat de overige schade betreft blijkt uit dat een zekere Hemme Hans de Jonge f 265 krijgt wegens verlies van zijn schip; en Berend Geerts Alting uit Sauwerd krijgt f 10 omdat bij het redden van schapen werd “getroffen door onheilen” en daardoor niet meer in staat is te werken. Hij overlijdt in februari 1826. Maar of dit uiteindelijk het gevolg is van wat hem tijdens de stormvloed overkomen is, is niet bekend. Voor het overige lijken de stormvloed in 1825 zelf geen noemenswaardige gevolgen te hebben voor de gemeente Adorp en haar inwoners.

Groot aantal zieken in 1826

Dat er in 1826 niet alleen in de stad, maar ook in de provincie iets gaande is van een epidemische ziekte blijkt het feit dat de gouverneur des konings in de provincie Groningen een missive stuurt naar de burgemeesters met het verzoek om bij hun artsen te informeren naar de plaatselijke situatie.¹ De burgemeester van Adorp meldt hem hierop dat in die gemeente geen arts woonachtig is. Hij zal zelf verslag doen van de ziekte, daarbij aangevend “zoo als ik deze beschouw als burgemeester”.

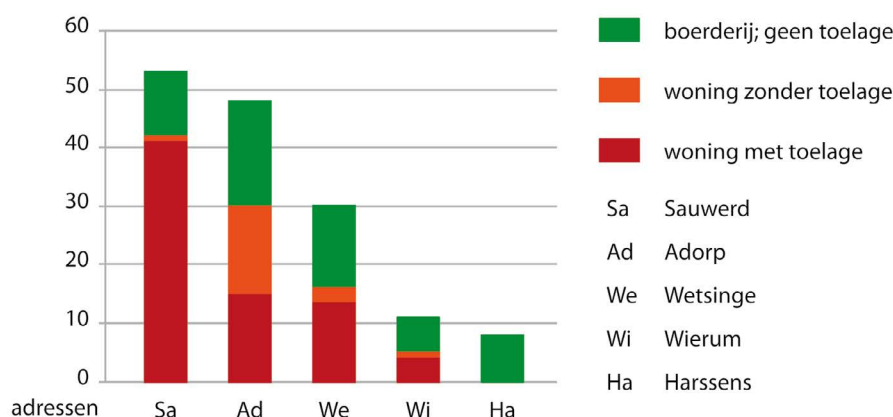
Het enige wat in de gemeente Adorp concreet zicht geeft op de omvang van de rondwarende epidemische ziekte, is een lijst met namen. Deze is eveneens op verzoek van de gouverneur door de burgemeester opgesteld. Het gaat om personen in wier huishouden de ziekte zo toegeslagen heeft, dat men als gevolg daarvan geruime tijd niet in staat is om in het eigen levensonderhoud te voorzien. Als deze lijst inderdaad met de grootst mogelijke terughoudendheid is samengesteld, zoals dringend verzocht is, dan geeft dit een onthutsend beeld.² Want je kunt er van uitgaan dat er veel meer zieken moeten zijn geweest als alle zieken vermeld waren, dus

1 In de stad Groningen was een zogeheten Commissie voor geneeskundig Toevoezigt, die veel gegevens met betrekking tot de epidemie heeft vastgelegd. In de provincie ontbrak een dergelijke organisatie.

2 De gouverneur des konings in de provincie Groningen meldt in zijn missive aan de burgemeesters om “met de meest mogelijke spaarzaamheid te handelen” en alleen mensen op de lijst te plaatsen die door de “heerschende ziekte” behoeftig zijn geworden. Andere behoeftigen mogen zij hierop niet vermelden. Niet dat er te weinig giften binnengekomen zouden zijn, zo meldt hij, maar de behoefte in de provincie, en vooral de stad Groningen, is zeer groot.

ook degenen die wel voldoende middelen of andere voorzieningen hadden om deze periode door te komen.

De genoemde lijst bevat namelijk 74 namen oftewel evenzoveel huisgezinnen of adressen.¹ De gemeente Adorp telt die tijd zo'n 150 adressen verspreid over Harssens, Wierum, Adorp, Sauwerd en Wetsinge.² Dit is inclusief de boerderijen. Wanneer alle adressen meegerekend worden, wordt op 49% daarvan een toelage verstrekt. Maar blijkbaar kan men zich op de boerderijen nog wel redden, want in de lijst komt geen enkel boerenhuishouden voor. Dit is ook de reden waarom bijvoorbeeld in het gebied Harssens geen toelage wordt verstrekt (zie grafiek).³ De genoemde getroffen personen zijn dan ook allen dorpsbewoners. En dat leidt tot de constatering dat de ziekte in ieder geval op 80% van de gewone huisadressen personen zodanig geveld heeft, dat men geruime tijd tot weinig in staat was. Hierbij moet rekening worden gehouden dat het niet alleen gaat om gevelde huisvaders als kostwinner. Vrouwen droegen doorgaans ook hun steentje bij aan het gezinsinkomen, evenals kinderen vanaf een jaar of 12. Wat dit voor gevolgen heeft gehad voor het sociale en economische leven, is niet bekend. Maar het laat zich raden dat veel activiteiten geruime tijd stil gelegen hebben, temeer er maar liefst 69 adressen zijn met 18 weken toelage. Dat betekent dat de meeste zieken ruim vier maanden uitgeschakeld zijn geweest. Volgens de toelagelijst lijken de dorpen Sauwerd en Wetsinge het zwaarst getroffen zijn met zieken in respectievelijk 98% en 88% van de dorpshuishoudens.⁴

Verspreiding adressen met toelagen over de diverse gemeenschappen in de gemeente Adorp

Toename sterfgevallen

Evenals in de stad Groningen begint zich in de zomer van 1826 ook in de gemeente Adorp een opvallende stijging af te teken in het aantal sterfgevallen. Dit begint in augustus 1826 en houdt aan tot maart 1827. In die periode sterven er 36 inwoners. Vervolgens is voor diezelfde periode een jaar later opnieuw een piek in het aantal sterfgevallen te zien: 28 personen komen te overlijden. Dat wil niet zeggen dat alle overlijdensgevallen aan de epidemie te wijten zijn.

1 Met dank aan Aaltje Miedema-Sikkens voor de bewoners- en adresgegevens.

2 De gemeente Adorp werkte met tienjarentabellen. Gekozen is voor het jaar 1829 omdat dit dichterbij 1826/1827 dan de lijst van 1820. Tussen deze jaren heeft Adorp één adres minder gekregen en Sauwerd er zes meer. In 1829 telt Harssens 8 adressen; Wierum 11; Adorp 48; Sauwerd 53; en Wetsinge 30.

3 Miedema-Sikkens, Aaltje, Reina de Lange, *Harssens: boerderijen en bewoners*

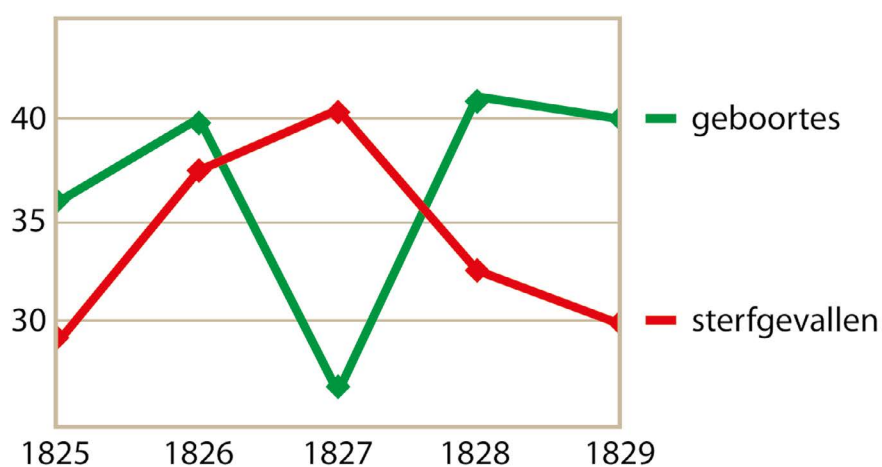
4 De kortsturende uitkering besloeg 5 weken (één adres), daar-na gevolgd door één toelage voor 14 weken en één voor 15 weken; en er zijn twee adressen met 17 weken toelage.

Maar het is opvallend dat er in deze periodes relatief veel personen sterven. Voor de jaren 1820 tot en met 1825 staat voor diezelfde maanden het aantal namelijk gemiddeld op 12 à 13.¹ En die kant gaat het weer op na 1828/1829. De situatie normaliseert zich.

Wanneer nu gekeken wordt naar de relatie met de adressen waarin in 1826 en 1827 vanwege de ziekte een toelage verstrekt is, dan valt op dat van augustus tot en met december 1826 er drie maal zoveel sterfgevallen zijn op de adressen zonder toelage dan met; en in de periode januari tot en met maart 1827 zelfs vier maal zo veel. De ziekte heeft dus veel meer adressen getroffen dan de toelagelijst aangeeft. Het kan niet volledig met gegevens worden onderbouwd (van 17% van de huishoudens ontbreken gegevens), maar het lijkt er sterk op dat de epidemie geen adres heeft overgeslagen.

Naast de toename van het aantal sterfgevallen, is er in diezelfde periode sprake van een sterke daling van het geboortecijfer. Daardoor klappt de grafiek van de natuurlijke bevolkingsgroei in de jaren 1826/1827 volledig om vergeleken met voorgaande jaren.

De bevolkingsgroei die te boek staat voor het jaar 1826 is overigens wel op conto te schrijven van natuurlijke bevolkingsgroei: in 1826 zijn er toch nog 5 kinderen meer geboren dan er personen overleden zijn, dit ondanks de eerste ziektegevallen en een sterke stijging van het aantal doden aan het eind van het jaar. In het jaar 1827 is de bevolkingsgroei daarentegen sterk negatief: er overlijden 28 personen meer dan er worden geboren. Opgemerkt moet worden dat het aantal geboortes in 1827 ook een stuk lager ligt dan in voorgaande jaren. Het zijn er slechts 13 terwijl dat er in 1826 nog 40 waren geweest en 32 in 1825. Enerzijds kunnen de ziekteverschijnselen bij de volwassenen er debet aan zijn dat er minder kinderen verwekt zijn; anderzijds kan malaria leiden miskramen of vroeggeboortes.

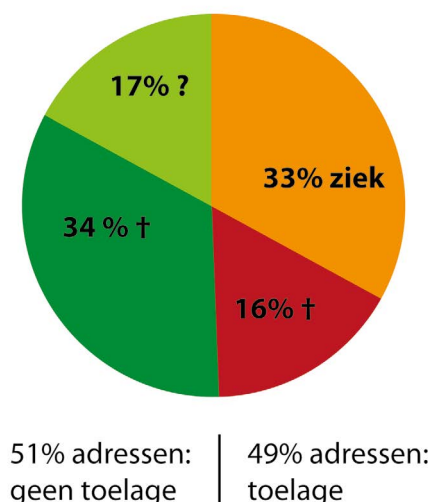
Geboorte- en sterftcijfers gemeente Adorp 1825-1829

Verspreiding

Uit onderzoek naar de verspreiding van malariagevallen in 1825 over de stad Groningen, blijkt dat de epidemie het hevigst gewoed heeft in de noordwestelijk gelegen wijken.² Dit is ook het

1 Opvallend daarbij is dat de periode augustus 1824 tot en met maart 1825 hierbij erg hoog scoort: 20 sterfgevallen. Die doen zich bovendien voor in de maanden voorafgaand aan de stormvloed van februari 1825. Daarna daalt het aantal sterfgevallen de rest van 1825 onder het gemiddelde. Bij gebrek aan medische gegevens is voor de piek eind 1824/begin 1825 geen afdoende verklaring te geven.

2 Ramaker, M, In de ban van de beet: De malaria-epidemie in de stad Groningen in 1826. *Gronings Historisch Jaarboek*

Toelagen en ziekte- en sterfgevallen 1826/1827

stadsdeel dat het dichtst gelegen is bij het gebied dat door de dijkdoorbraak bij Blauw Borgje onder water is komen te staan.¹ Maar het is niet uitsluitend het zuidelijke deel van de gemeente Adorp, dat met diezelfde doorbraak van doen had, dat getroffen is door de epidemie: Sauwerd en Wetsinge hadden verhoudingsgewijs zelfs meer slachtoffers dan het dorp Adorp. Omdat de malariamug een vrij beperkte actieradius heeft – deze mug is geen hoogvlieger en de aanwezigheid van begroeiing of bebouwing belemmert al snel z'n vlucht – zijn de malaria-gevallen wegens hun spreiding over de gehele gemeente Adorp dus niet alleen te verklaren met de dijkdoorbraak bij Blauw Borgje. Ook andere stukken land die onder water zijn gezet hebben blijkbaar goed broedgebied opgeleverd voor de malariamug.

¹ Dat het deel van de stad ten oosten van het Boterdiep er bij de epidemie zeer goed van af gekomen is, geeft aan dat de dam die men in 1826 doorgraven bij de dijkdoorbraak in 1825 er juist voor gezorgd heeft dat het zoute water dat deel van de stad niet kon bereiken en dus behoed bleef voor een heftige malaria-uitbraak.

Bronnen en literatuur

Archief van de voormalige gemeente Adorp m.b.t. de hier beschreven periode.

Baron, W., *Het belang en de welvaart van alle ingezetenen: gezondheidszorg in de stad Groningen 1800-1870* (Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen, Groningen 2006).

Gedeputeerde Staten, Verslag aan de provincie Groningen in de vergadering van 5 juli 1825. Kaaden, J.J. van der, Geschiedenis van de inheemse malaria in Nederland, *Infectieziekten Bulletin*, jaargang 14 nummer 11 (Centrum Infectieziektenbestrijding van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) 2003) 388-393.

Laarman, J.J., *The host-seeking behaviour of the malaria mosquito Anopheles maculipennis atroparvus* (Proefschrift Faculteit der Wis- en Natuurkunde, Rijksuniversiteit te Leiden, Leiden 1955).

Lange, Reina de, *Van Harssensbosch naar Groot-Wetsinge: Ubbega in foto's*. (Historische Kring Ubbega, Adorp/Sauwerd/Wetsinge 2003) 57-59

Miedema-Sikkens, Aaltje, Reina de Lange, *Harssens: boerderij-en en bewoners* (Historische Kring Ubbega, Adorp/Sauwerd/Wetsinge, 2005)

Provinciale Groninger Courant, februari 1825.

Ramaker, M, In de ban van de beet: De malaria-epidemie in de stad Groningen in 1826. *Gronings Historisch Jaarboek* (REGIO-PRojekt Uitgevers/Vereniging Stad en Lande, Groningen 1998) 66-81.

Schade, H.J.M., *Malaria in Noord-Nederland* (Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen, Groningen 1909).

AMADEUS de film over het leven van Mozart

Vrijdagmiddag 7 februari, Dorpshuis Agricola in Baflo

Departement 't Hoogeland

Het NUT departement 't Hoogeland organiseert deze keer de muziekvertelling AMADEUS, de film over het leven van Mozart en hoe de componist Salieri hem door de ogen van regisseur Milos Forman zag. De middag wordt weer begeleid door **Ebo Reitsma**.

Een klassieke kaskraker, deze film over het leven en werk van Mozart. Historisch grotendeels fantasie met een over-the-top-Mozart en een geheel onjuist weergegeven componist Salieri. Maar ook met goede voorbeelden waarom Mozart met recht een genie kan worden genoemd, met een spannend verhaal (wat dus vaak voor geen meter klopt) en zeker ook met prachtige beelden (meestal gemaakt in Praag) met dito prachtige muziek. Een ongelooflijk boeiende film die in ieder geval muzikaal gezien een perfect beeld geeft van het geniale van Mozarts muziek.

We beginnen om 15.30 uur, met een korte pauze tot ongeveer zes uur. Dan volgt een warme maaltijd en een vervolg van de film tot acht uur.

Er is plaats voor maximaal 40 deelnemers.

Voor de muziekvertelling, koffie/thee, 2 drankjes, bitterballen en de maaltijd bedragen de kosten € 35,= voor leden en € 40,= voor niet-NUTleden.

OPGAVE door

betaling aan de penningmeester: NUT dep. 't Hoogeland NL33 ING B000 101 7344 met vermelding van 7-2-2020 en uw naam, adres en telefoonnummer.

Lezing door de Commissaris van de Koning

LET OP !!! gewijzigde aanvangstijd.

Op maandag 10 februari om 19.30 uur in de Hoornstertil Mernaweg 60 Wehe den Hoorn geeft de heer R.Paas, Commissaris van de Koning een lezing over de Provinciale Staten en zijn rol hierin.

De commissaris van de Koning is voorzitter van Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten. In de Provinciale Staten heeft hij een adviserende stem, in het college van Gedeputeerde Staten stemrecht.

Hij vertegenwoordigt het provinciebestuur en de provincie. Zo is hij nauw betrokken bij de benoeming en herbenoeming van burgemeesters in de provincie Groningen. Daarnaast bezoekt hij iedere Groninger gemeente eens in de twee jaar.

Wat zijn de oplossingen voor de problemen en uitdagingen die spelen in onze Provincie. Over hoe hij deze taken invult en zijn prioriteiten in het beleid van onze provincie daarover vertelt hij deze avond.

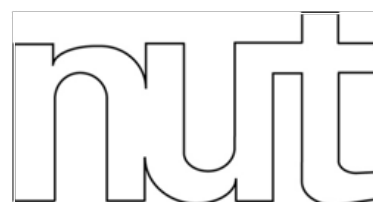
We heten u van harte welkom.

Locatie : Hoornstertil, Mernaweg 60, Wehe den Hoorn

Tijd : 19.30 uur

Datum : maandag 10 februari 2020

Van niet leden wordt een kleine vergoeding gevraagd.

Departement 't Hoogeland

"Seniorenfitness"

In Sauwerd is elke donderdagochtend gelegenheid om sportief bezig te zijn in de sporthal aan de Oosterstraat. De damesgroep beweegt van 10.00-11.00 uur.

Er zijn een aantal goede redenen om te sporten en te bewegen, zoals:

- Sport en bewegen is goed voor de gezondheid, draagt bij aan zelfontplooiing, doorzettingsvermogen, vriendschappen en sociale contacten.
- Sport en bewegen heeft een gunstige invloed op de ontwikkeling en het herstel van chronische ziekten, aandoeningen en beperkingen.
- Sport en bewegen draagt bij aan een algemeen, lichamelijk, geestelijk en sociaal welbevinden, waarbij een actieve leefstijl wordt bevorderd.
- Sport en bewegen is leuk en je leert er ook nog wat van: spelregels, samenwerken, tegen je verlies kunnen.....
- Sport en bewegen is een belangrijk middel voor het bestrijden van overgewicht bij jong en oud.

Wat doen we zo al in een les?

We starten met een warming-up op muziek, een loop-of wandelvorm waarbij de conditie wordt getraind, lenig makende en spierversterkende oefeningen met gebruik van allerlei kleine materialen op muziek (zoals flesjes gevuld met water, ringen, dynabands, ballen en aerobics). Vervolgens een spel en na al deze inspanning een cooling down om weer lekker bij te komen. Plezier en samen bewegen staan voorop!

Kom gerust een keer gratis meedoen!

Info: Pia Deemter, ☎ 050-3061816 of

Leidster: Corry Westerkamp, ☎ 0595-442983

We hebben het jaar afgesloten met een bedrag van € 357. Overgemaakt naar Unicef, zodat we weer op nieuw kunnen beginnen.

Er zijn 4 breiende/hakende dames en ik maak fotokaarten, die ook bij J. Busquet in Groningen verkocht worden (Zwanestraat 11).

De dames maken sokken / truien / vingerloze handschoenen / sjaals / mutsen / slofjes / tassen.

Onze producten worden (als het kouder wordt) verkocht in het kerkje van Wetsinge en in onze Dorpswinkel.

Wilt u bij mij kijken, dat kan ook.

We willen iederéén bedanken voor het kopen van onze producten. En voor het leveren van materiaal.

We hopen tot ziens, zodat we kinderen die door Unicef gesteund worden kunnen helpen. Met het geld van onze producten.

Lies Eldering. Kerkstraat 16 Sauwerd, ☎ 050-3061016.